

Arkeologisk utredning inför planerad detaljplan inom Lilltjärnbrännan, Norsjö kommun, Västerbottens län

Jeanette Joelsson

2025-01-14

Handläggare
Jeanette Joelsson
Tel
+46105050520
Mobil
+46722073743
E-post
Jeanette.joelsson@afry.com

Datum
2025-01-14
Projekt ID
D0201542

Dokumenttitel: Arkeologisk utredning inför planerad detaljplan inom Lilltjärnbrännan,
Norsjö kommun, Västerbottens län.

Skapat av: ÅF Infrastructure AB (AFRY)
Uppdragsledare: Pethra Fredriksson
Författare och fältinventering: Jeanette Joelsson
Kvalitetsgranskare: Christina Svensson
Dokumentdatum: 2025-01-14
Beställare: Norsjö kommun

Fotografier: Afry om inget annan anges

Innehåll

Arkeologisk utredning inför planerad detaljplan inom Lilltjärnbrännan Norsjö kommun, Västerbottens län	1
Sammanfattning.....	4
1 Inledning/Uppdraget	5
2 Metodbeskrivning	5
3 Områdesbeskrivning	6
4 Fornlämningsbild/kunskapsläge/tidigare inventeringar	7
5 Resultat	8
6 Slutsatser och rekommendationer	11
7 Referenser	11

Sammanfattning

Afry Infrastructor AB har på uppdrag av Norsjö kommun (avtal UH-2021-374) genomfört en frivillig arkeologisk utredning inom del av fastigheten Norsjö 56:22, Lilltjärnbrännan, i Norsjö kommun. Fältarbetet har genomförts oktober 2024. Vid fältarbetet påträffades inga nya forn- eller kulturlämningar inom utredningsområdet. Resultatbedömningen är att inga ytterligare arkeologiska åtgärder krävs.

Figur 1. Del av färdvägen, (L1938:6484) "kyrkstigen".

1 Inledning/Uppdraget

Norsjö kommun undersöker möjligheten att ta fram ny detaljplan för området "Lilltjärnsbrännan" inom fastigheten Norsjö 56:22, i Norsjö tätort. Afry Infrastructor AB har tilldelats hela detaljplaneprocessen. Som en del i uppdraget ingår att okulärt inventera området genom en frivillig arkeologisk utredning för att fastställa om okända forn- och/eller kulturlämningar berörs inom detaljplaneområdet.

2 Metodeskrivning

Inför fältarbetet har litteratur- och kartstudier genomförts. Lantmäteriets historiska kartor, dagens ortofoton och historiska ortofoton har studerats i tillsammans med laserscannade kartor (höjddata) i syfte att lokalisera intressanta områden för ytterligare utredning i samband med fältarbetet. Det är dock sparsamt med historiska kartor över området och framför allt hittades avvitringskartor och sockenkarta från mitten av 1800-talet. Området karaktäriseras framför allt av skogsmark.

Figur 2. Natur och topografi inom utredningsområdet.

3 Områdesbeskrivning

Området för den frivilliga arkeologiska utredningen utgörs idag av en mindre skogbeväxt moränplatå, ca 0,17 km² stort. Utredningsområdet begränsas i öster av Norsjön och i väster av en mindre våtmark. I södra delen sluttar området ner mot fuktigare mark vilken delvis tidigare utgjort odlingsmark. Norra delen av området är bebyggt sedan tidigare (Metarvägen). Utredningsområdet ligger i nära anslutning till Norsjö samhälle.

Teckenförklaring

Utredningsområde	Fornlämning, yta
Kulturlämning, yta	Fornlämning, punkt
Kulturlämning, punkt	Fornlämning, linje
Kulturlämning, linje	

0 0,2 0,4 0,8 Kilometers

Figur 3. Karta över Norsjö samhälle och utredningsområdet.

4 Fornlämningsbild/kunskapsläge/tidigare inventeringar

I samband med Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering 1995 registrerades en övrig kulturhistorisk lämning, en färdväg, (L1938:6484). Färdvägen beskrivs i kulturmiljöregistret som en kyrkväg. Enligt uppgift användes vägen av Finnäsborna som vid kyrkibesök rodde över Norsjön. I övrigt finns inga registrerade forn- eller kulturlämningar inom utredningsområdet.

Närmare 300 m öster om planområdet finns tre kända fångstgropar och ca 250 m söder om området finns ett område med registrerade sommargravar.

Kartanalyser (sockenkarta från 1871 och ekonomiska kartan från 1961) visar att området varit skogbeklätt och det historiska markutnyttjande av området har i stor utsträckning bestått av utmarksbruk och i senare tid av skogsbruk.

Generellt, med tanke på områdets läge i landskapet och omgivande kända fornlämningar, antas det kunna finnas lämningar efter bland annat, boplatser, boplatsgropar, kulturpåverkade träd, fångstgropar och andra lämningar efter jakt, fiske, utmarksbrukande, renskötsel och skogsbruk.

Figur 4. Del av äldre, nu övergiven odlingsyta (L2024:6709).

Figur 5. Del av sockenkarta över Norsjö från 1871 där "kyrkstigen" är markerad.

Lantmäteriet Historiska kartor, Karta, Norsjö socken, Norsjö sn.

5 Resultat

Den arkeologiska fältinventeringen genomfördes i början på oktober 2024. Inom utredningsområdet noterades inga nya forn- eller kulturlämningar. Enstaka gropar som noterades på den laserscannade kartan visade sig vara sentida täktgropar. Däremot noterades utanför, men i direkt anslutning till, utredningsområdet en husgrund (L2024:6708) och en äldre, övergiven odlingsyta (L2024:6709). Odlingsytan syns på ekonomiska kartan från 1961. Den är även inritad på den befintliga detaljplanekartan 24-P1983-31. Husgrunden utgör sannolikt spår efter en större lada som funnits intill odlingen, se figur 7 och 8.

Den sedan tidigare registrerade färdvägen, kyrkstigen, (L1938:6484) som löper från stranden av Nordsjön upp genom hela området till bostadsområdet Klockarbacken är väl upptrampad och synlig. Stigen är idag ca 1,5–2 m bred och större delen är en naturstig. Sista biten ner mot sjön är grusbelagd. Stigen finns utritad på sockenkartan från 1871, se fig. 5, och bedöms som en övrig kulturhistorisk lämning.

Norsjös första kyrka uppfördes 1811 och placerades inne i samhället vid Skolgatan. Stigen kan ha nyttjats redan från första halvan av 1800-talet för boende på andra sidan Norsjön vid transport till kyrkan men även för andra resor in till Norsjö samhälle. En ny kyrka uppfördes 1850 på Näset, ca 3 km söder om den äldre kyrkplatsen. Mellan åren 1909–1911 flyttades kyrkan tillbaka in till samhället och fick då sin nuvarande placering. "Kyrkstigen" blev då den naturliga vägen för kyrkobesökare från andra sidan sjön.

Figur 6. Husgrund (L2024:6708) består av natursten och syns som en tydlig upphöjning i landskapet.

Lämningsnummer	Lämningstyp	Antikvarisk status	Kommun
L1938:6484	Färdväg (kyrkstigen)	Övrig kulturhistorisk lämning	Norsjö
L2024:6708	Husgrund historisk tid	Övrig kulturhistorisk lämning	Norsjö
L2024:6709	Övrigt (odlingsyta)	Övrig kulturhistorisk lämning	Norsjö

Figur 7. Tabell över lämningar inom och i närheten av utredningsområdet som finns registrerade i Riksantikvarieämbetets kulturmiljöregister (KMR).

Figur 8. Karta över utredningsområdet med berörda lämningar markerade.

6 Slutsatser och rekommendationer

Inga nya forn- eller övriga kulturlämningar har lokaliserats inom utredningsområdet. Sammantaget görs bedömningen att inga ytterligare arkeologiska åtgärder krävs i samband med de planerade insatserna.

- Hänsyn bör tas till den sedan tidigare kända och befintliga färdvägen, (L1938:6484) "kyrkstigen" som går genom hela utredningsområdet. Den utgör en viktig länk mellan dåtidens och dagens nyttjande av landskapet vilket gör att man bibehåller ett historiskt rörelsestråk i landskapet.
- I samband med eventuell exploatering/åtgärder i detaljplaneområdet av bör husgrunden och odlingsytan markeras/stängslas ut i fält under byggnadstiden så hänsyn kan tas.

7 Referenser

Hansson, A. 2010. Kulturmiljöprogram 2010. Norsjö kommun i samråd med Skellefteå Museum.

Lantmäteriet, Historiska kartor

Karta 1871, Norsjö socken Norsjö sn

Ekonomisk karta 1961, Norsjö, 23J1e61

Länsstyrelsen Västerbotten. Kulturhistorisk värdebeskrivning av Norsjö kyrka, Västerbottens län

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.518491c118529d7e6f77551/1671631662476/Norsj%C3%B6%20kyrka.pdf>

[Riksantikvarieämbetet. Forsök: uttag ur Kulturmiljöregistret för Norsjö kommun, Västerbottens län](#)

Översiktsplan Norsjö kommun.

<https://www.norsjo.se/bygga-bo-miljo/oversiktsplan/>